

Distansundervisning i grundskolan och barnets bästa

Om rektors överväganden inför beslut om att ge en elev distansundervisning

Sara Lundberg

REMOTE LEARNING IN PRIMARY SCHOOL AND THE BEST INTERESTS OF THE CHILD. ON A PRINCIPAL'S CONSIDERATIONS BEFORE DECIDING TO PROVIDE A STUDENT WITH REMOTE LEARNING. Primary school education traditionally requires all pupils to attend and be physically present in school, unless they have a valid cause for absence. In Sweden, compulsory education is structured around an attendance requirement, with few exceptions for fulfilling these obligations outside the physical premises of the school. However, since 2020, new regulations have permitted distance learning under specific conditions. One key condition is that such education must be in the best interest of the child. This article investigates the legal regulation of distance education as a supportive measure in primary schools. By critically examining how the principle of the best interest of the child has been employed as a legal argument concerning physical presence in school, this article concludes that the legal norms have inherent contradictions and therefor demands that the principal applies the rules with a critical mindset.

Keywords: educational law, compulsory schooling, distance education, the best interest of the child.

1. Inledning

Utbildning är både en mänsklig och en konstitutionell rättighet. Denna rättighet omsätts för barns vidkommande framför allt genom den obligatoriska skolgången, som så gott som alla barn i Sverige – på det

Sara Lundberg är doktorand i förvaltningsrätt och verksam vid juridiska institutionen vid Uppsala universitet. E-post: sara.lundberg@jur.uu.se

sätt som är närmare reglerat genom skolpliktslagstiftningen – måste fullfölja. Utbildning ses allmänt som något gott och eftertraktansvärt. Denna uppfattning utmanas av – vad som verkar vara en ökande andel – elever som inte vill gå till skolan. Närvaroteam har startat i många kommuner för att adressera att allt fler barn har hög frånvaro. Det kan handla om frånvaro spridd över tid, eller total avsaknad av skolgång. Skolverkets senaste undersökning visar att en fjärdedel av eleverna i förskoleklass och i grundskolan hade minst 15 procent total frånvaro under höstterminen 2020. Frånvaron ökar i de högre årskurserna. En av tio elever i årskurserna 8 och 9 hade en frånvaro på minst 30 procent, vilket under höstterminen motsvarar en frånvaro på ungefär fem veckor eller mer (Skolverket 2021, s 3).

Sedan 2019 finns det en reglering om distansundervisning i grundskolan, det vill säga ”interaktiv undervisning som bedrivs med informations- och kommunikationsteknik där elever och lärare är åtskilda i både rum och tid” (1 kap. 3 § skollagen). I motiven till lagstiftningen nämns elever med hög frånvaro särskilt som en målgrupp för sådan undervisning, som ett sätt att kunna tillgodose deras rätt till utbildning även om de inte är på plats i skolan (prop. 2019/20:127, s 235).

Rektor har att göra de rättsliga och etiska överväganden som uppkommer i skolans vardag, vilket bland annat kan innebära att behöva ta ställning till om en elev med hög frånvaro ska ges distansundervisning. Regleringen av distansundervisning är, som denna artikel kommer visa, ett exempel på när lagstiftningen kräver ett stort mått av överväganden som inte är rättsliga, utan etiska, sociala och pedagogiska.

Den här artikeln har två huvudsakliga syften. Det första syftet är att analysera och kritiskt granska den rättsliga regleringen av distansundervisning som stödåtgärd i grundskolan. Det andra syftet är att studera hur barnets bästa har använts som rättsligt argument i förhållande till fysisk närvaro i skolan. Härigenom möjliggörs en analys av mötet mellan, å ena sidan rättsliga och å andra sidan etiska eller pedagogiska, överväganden. Analysen öppnar också upp för en problematisering av utformningen av rättsreglerna och hur den rektor som har att tillämpa dem påverkas när reglerna ger upphov till oklarheter och motsättningar.

2. Tidigare forskning, teoretiska utgångspunkter och tillvägagångssätt

Tidigare forskning om skolfrånvaro rör hur frånvaro definieras, vad som orsakar frånvaro och vilka åtgärder som är framgångsrika för

att vända frånvaro till närvaro, och har framförallt bedrivits inom utbildningsvetenskaplig och pedagogisk forskning. Juridisk forskning om regleringen av skolplikt och frånvaroproblematik har inte bedrivits i någon större utsträckning, vilket den här artikeln syftar till att adressera.

Maria Arvidsson och Viktor Vesterberg (2020) visar hur en decentraliserad styrning av skolan gör att lokala aktörer får ett stort utrymme att tolka och hantera skolpliktsfrågor. Effekten, menar författarna, är att skolplikten blir ojämlik. Arvidsson (2022) har också, i en annan artikel, diskuterat hur coronapandemin och tekniska landvinningar har bidragit till förskjutningar i synen på närvaro och frånvaro. Deltagandebegreppet, och därmed även synen på hur skolplikten ska tolkas och uppfyllas, har förändrats (Arvidsson 2022).

När det kommer till orsaker till frånvaro och åtgärder för att adressera den, finns det gott stöd för att brist på sociala relationer och upplevelser av skolmisslyckande är riskfaktorer för frånvaro. Omvänt är socialt stöd och insatser för goda skolresultat de mest effektiva åtgärderna för ökad närvaro i skolan (Ekstrand 2020, s 91). Särskilt viktigt är personligt anpassat stöd och individuell flexibilitet (Sundelin m.fl. 2023).

Distansundervisning som åtgärd för att adressera skolfrånvaro har inte utvärderats i någon större skala. Däremot ger forskning om distansundervisning till följd av coronapandemin en bild av att sådan undervisning kommer med utmaningar, främst kraven på självreglerat lärande och det ökade ansvarstagande och frånvaro av stöd från lärare och klasskamrater som det innebär (Kreitz-Sandberg m.fl. 2022).

Den här artikeln tar avstamp i den rätts- och utbildningsvetenskapliga forskning som behandlar ”juridifiering” av skolan (Refors Legge 2021; Rosén 2023). Juridifieringsbegreppet är komplext, men illustrerar behovet av att låta de olika vetenskapliga disciplinerna mötas för att analysera vad som sker i mötet mellan juridik och den pedagogiska vardagen. Mot den bakgrunden är det intressant att undersöka frågeställningar inom skola och utbildning med juridiska eller rättsvetenskapliga metoder.

Rättsvetenskap kan definieras på många olika sätt, men gemensamt är att rättsvetaren skapar frågeställningar och söker svar på dem utifrån rättskällorna, det vill säga förarbeten, praxis (avgöranden från slutliga domstolsinstanser, till exempel Högsta förvaltningsdomstolen och Europadomstolen) och rättsvetenskaplig litteratur. Det är genom att tolka, analysera och kritiskt granska dessa källor som frågeställningen besvaras (Lavin 1990). Därigenom kan rätten betraktas utifrån och man kan fastställa vad som ”gäller” rättsligt (Kleineman 2018).

Inom det rättsliga systemet har vissa källor, som lagstiftning, större tyngd och betydelse än andra, som annan juridisk litteratur, så kallad rättskällehierarki (Kleineman 2018; Sandgren 2006). Detta påverkar materialvalet, där rättsreglerna analyseras genom relevanta rättskällor. Vägledande avgöranden från domstolarna får en självständig betydelse som rättsligt argument, eftersom vart och ett av dem är just vägledande. Av samma anledning är domstolarna måna om att utveckla en konsekvent praxis (Heuman 2020).

Rättsvetenskapen har traditionellt varit normativ; den löser frågor om hur rätten bör eller får tillämpas (Samuelsson 2019). I den svenska kontexten har framförallt genusrättsvetenskapen betonat behovet och värdet fram av att röra sig bort från detta snäva tillämparperspektiv på rätten, till ett där rättsreglerna också problematiseras och de antaganden de vilar på granskas kritiskt (Gunnarsson m.fl. 2018). I den här artikeln följer jag detta angreppssätt och kombinerar analysen av rättsreglerna genom rättskällorna med ett kritiskt barnrättsperspektiv. Härigenom möjliggörs en problematiserande och kritisk ansats, som skiftar fokus från det som traditionellt varit juridikens roll – fokus på tekniska frågor om implementering, efterlevnad och ansvarsutkrävande – till att problematisera och granska de underliggande normerna och hur de översätts till regler (Holzscheiter m.fl. 2019; Barrett 2018, s 23ff.)

I analysen av rättsreglerna om distansundervisning använder jag mig av begreppet barnets bästa, som både är både ett rättsligt begrepp och ett begrepp som används inom andra vetenskaper och professioner. Utgångspunkten är att principen om barnets bästa genomsyras av perspektivet om att barn är (och ska betraktas som) *enskilda* individer med rättigheter. Att betrakta barn som individer innebär att en beslutsfattare ska förhålla sig öppen till att barnets bästa kan vara olika för olika barn. Barnets bästa, enligt artikel 3.1 barnkonventionen, får sitt innehåll först i det enskilda fallet (Gustafsson 2022, s 24). Med ett sådant synsätt blir alla försök att dra generella slutsatser om vad som rättsligt sett är barnets bästa i en viss situation förfelade.

Spänningen mellan å ena sidan de individuella och situationsanpassade bedömningar som barnkonventionen och barnets bästa kräver och å andra sidan intresset av en reglering som är demokratiskt förankrad och förutsägbar, är ett återkommande tema för svenska jurister och rättsvetare (Thorburn Stern 2019). Juridiken ställs med andra ord inför utmaningar när det gäller komplexa begrepp som barnets bästa, begrepp som inte kan förstås endast utifrån rättskällorna. Det krävs också förståelse för kontext, kultur och yrkeskunnande (jfr Refors Legge 2022, s 75).

Artikeln disponeras som följer: I avsnitt 3 presenteras vissa aspekter av regleringen av rätten till utbildning som är centrala

för den fortsatta analysen. I nästa steg beskriver jag hur barnets bästa tolkats i domstolarnas praxis om rätten till utbildning kopplat till hemundervisning (avsnitt 4). Sedan introduceras den svenska regleringen av distansundervisning som särskilt stöd för skolpliktiga elever (avsnitt 5). Artikeln avslutas med en diskussion (avsnitt 6) om de slutsatser som jag drar av det analyserade materialet.

3. Rättsliga utgångspunkter

3.1 Rätten till utbildning – internationella konventioner

Utbildning är både en mänsklig rättighet och ett juridiskt begrepp som får sin särskilda definition i svensk lagstiftning. I en rad olika mänskliga rättighetskonventioner har Sverige, genom stadganden som skiljer sig något åt till utformning och ordalydelse, förbundet sig att erkänna och tillgodose medborgarnas rätt till utbildning.

Sverige har ett så kallat dualistiskt förhållningssätt till internationella konventioner. Detta innebär att en konvention – för att bli en del av den svenska lagstiftningen och därmed bli direkt tillämplig av domstolar och myndigheter – antingen måste omformas, *transformeras*, till svensk lag eller oförändrad tas in, *inkorporeras*, i den nationella lagstiftningen. Ett exempel på det förstnämnda förfarandet är 1 kap. 10 § skollagen där barnkonventionens princip om barnets bästa skrivits fram. Som bekant har lagstiftaren senare inkorporerat barnkonventionen i sin helhet i svensk lag. Om ingen transformering eller inkorporering skett förväntas rättstillämpare tolka lagstiftningen i ljuset av internationella konventioner, så kallad *fördragskonform tolkning*, för att undvika att Sverige bryter mot dem (Axberger 2018; Grahn-Farley 2019; Enkvist 2020).

Av de internationella överenskommelserna om rätten till utbildning intar europakonventionen (se tilläggsprotokoll 1, art. 2) och barnkonventionen (se art. 28–29) en speciell status eftersom de har inkorporerats i svensk lagstiftning. Dessa konventioner har ställning som svensk lag och kan därmed tillämpas direkt av svenska domstolar.

Särskilt europakonventionen har traditionellt en stark ställning i svensk rätt, även gentemot annan inhemsk lag. Detta manifesteras i 2 kap. 19 § regeringsformen som anger att lag eller annan föreskrift inte får meddelas i strid med Sveriges åtaganden enligt konventionen. Bestämmelsen innebär visserligen inte att europakonventionen i sig får grundlagsstatus, men att bryta mot konventionen är grundlagsstridigt (Bull & Sterzel 2019, s 90). Mot den bakgrunden är Europadomstolens

domar – där de uttalar sig om hur konventionen ska tolkas – en viktig rättskälla för tolkningen av gällande rätt (Åhman 2020).

Barnkonventionen som lag är nyare och det står inte ännu helt klart vad denna lagstiftning kommer innebära i svensk rättstillämpning, till exempel hur svenska domstolar kommer beakta den (Åström 2021). Vad som däremot står klart är att barnkonventionens genomslag har ökat i Europadomstolens praxis, där domstolen särskilt beaktar den grundläggande principen om barnets bästa (art. 3.1) i sina avgöranden (Fenton-Glynn 2021, s 293ff.).

Europadomstolens praxis om rätten till utbildning rör en rad olika frågor, där framförallt hur långtgående den så kallade föräldrarätten, alltså rätten att som vårdnadshavare få sina religiösa och filosofiska övertygelser respekterade, har varit ett genomgående tema. Föräldrarätten är också särskilt framskriven i stadgandet om rätten till utbildning i europakonventionen. Artikel 2 anger först att ingen får förvägras rätten till utbildning. Sedan slås fast att staten, vid utövandet av den verksamhet som staten kan ta på sig i fråga om utbildning och undervisning, ska respektera föräldrarnas rätt att tillförsäkra sina barn sådan utbildning och undervisning som står i överensstämmelse med föräldrarnas religiösa och filosofiska övertygelse.

Trots den till synes framskjutna föräldrarätten har domstolen i sin praxis stakat ut tydliga gränser – konventionen kan inte åberopas som stöd för att vårdnadshavaren har rätt att bestämma över hur skolplikten ska fullgöras. Domstolen har upprepade gånger förklarat att en reglering av skolplikten som innebär ett förbud mot att föräldrar hemundervisar sina barn *inte* står i strid med konventionens rättigheter (Konrad mot Tyskland 2006; Wunderlich mot Tyskland 2019).

Barnkonventionens reglering av rätten till utbildning (art 28 och 29) har en annan utformning än europakonventionens dito. Artikel 28 innehåller krav på att konventionsstaterna ska vidta vissa åtgärder för att realisera rätten till utbildning, där bland annat betydelsen av *närvaro i skolan* betonas. Artikel 28 e) föreskriver att konventionsstaterna ska vidta åtgärder för att uppmuntra regelbunden närvaro i skolan och minska antalet studieavbrott.

Samtidigt ska det framhållas att barnkonventionen medger en stor grad av flexibilitet när det gäller regleringen av barns utbildning och skolplikt. En skolpliktsreglering som medger att undervisning eller utbildning uteslutande ges utanför det allmänna skolväsendet, till exempel hemundervisning eller distansundervisning, är i sig inte oförenligt med barnkonventionen. Fokus är att tillgodose barns rätt till utbildning på ett hållbart sätt, och på ett sätt som är i enlighet med de mål för utbildningen som beskrivs i artikel 29. Det är först

om barnet inte får en utbildning i enlighet med dessa mål som barnets rätt till utbildning är hotad (Tobin 2021, s 1066).

3.2 Grundlagsskyddet och skollagens krav på likvärdig utbildning

Förutom de internationella konventionerna om rätten till utbildning Sverige har förbundit sig att följa är även rätten till utbildning grundlagsskyddad i den svenska rättsordningen. Av 2 kap. 18 § regeringsformen framgår att det allmänna ska tillhandahålla kostnadsfri utbildning i allmän skola för skolpliktiga barn. Den grundlagsskyddade rättigheten omfattar alltså endast utbildning vid de skolor som det allmänna bedriver och inte utbildning vid fristående skolor eller andra skolor med enskilda huvudmän (prop. 2009/10:165, s 698; prop. 1993/94:117, s 27). Däremot följer av 7 kap. 20–22 §§ skollagen att skolplikten i någon av de aktuella skolformerna kan fullgöras antingen i skola med en offentlig eller med en enskild huvudman.

Av regeringsformen framgår inte några närmare krav på hur rätten till utbildning eller skolplikten ska vara utformad. Det räcker enligt stadgandet att skolplikt finns i någon omfattning (Bull & Sterzel 2019, s 87ff.). Krav avseende skolpliktens längd, hur undervisningen ska bedrivas, att det finns vissa behörighetskrav för lärare, med mera, går med andra ord inte att utläsa av grundlagens bestämmelse. Istället får rätten till utbildning sitt egentliga innehåll genom andra författningar, främst skollagen och skolförordningarna. Det innebär också att det går att göra förändringar av skolplikten – som i sin tur påverkar rätten till utbildning – genom vanlig lag (SOU 2021:30, s 284; Lerwall 2018). Den grundlagsstadgande rätten till utbildning utgör därför inga hinder mot att skolpliktens fullgörande regleras på olika sätt. Både ett strängt närvarokrav i skolan, eller en skolplikt enligt finsk modell där det är valfritt om skolgången ska fullgöras i skolan eller på annat sätt, är förenligt med regeringsformen.

3.3 Rättigheter motsvaras av skyldigheter

Grundlagsskyddet i 2 kap. 18 § regeringsformen skyddar med andra ord intresset av att det ska finnas skolplikt i någon form och att barn ska få kostnadsfri utbildning i allmän skola. Grundlagsstadgandet kompletteras dock av skollagens bestämmelser, där det rättsliga ansvaret för att ett barn fullföljer sin skolplikt och därmed får sin rätt till utbildning tillgodosedd, vilar på flera aktörer runt eleven; vårdnadshavare, hemkommun, huvudmannen och rektor (se 7 kap.

19a–22 §§ skollagen). Eleven själv har inte några rättsliga skyldigheter att fullfölja sin skolplikt. En annan sak är att det för den enskilde eleven nog kan upplevas som en högst påtaglig skyldighet eller plikt.

Kommunen där den skolpliktige eleven är folkbokförd (hemkommunen) har det övergripande ansvaret för att bevaka att eleven fullgör sin skolgång, bland annat genom att tillse att eleven har en skolplacering. Huvudmannen ska se till att eleverna i huvudmannens förskoleklass, grundskola och grundsärskola fullgör sin skolgång. Huvudmannen har också ett långtgående ansvar för elevens skolgång enligt andra bestämmelser i skollagen, till exempel för att eleven får stöd och de förutsättningar han eller hon behöver för att tillgodogöra sig utbildningen (3 kap.), att motverka kränkande behandling i skolan (6 kap.) och att skapa trygghet och studiero (5 kap.).

Den som har vårdnaden om ett skolpliktigt barn är skyldig att se till att barnet fullgör sin skolplikt. Om eleven inte fullgör sin skolgång och detta anses bero på elevens vårdnadshavare, har hemkommunen möjlighet att förelägga vårdnadshavaren att, med hot om vite, vidta åtgärder för att få eleven till skolan (se 7 kap. 23 § skollagen). Vad vårdnadshavaren måste göra för att fullgöra sitt ansvar är däremot inte närmare preciserat. I förarbetena till 1985 års skollag anges att vårdnadshavarens ansvar ska tolkas så att det innebär att denne ska se till att barnet kommer till skolan och vid behov uppmana barnet att inte till exempel hålla sig borta från vissa lektioner. Ett föreläggande får alltså inte utfärdas om eleven vägrar att gå i skolan trots att vårdnadshavaren har gjort vad som ankommer på honom eller henne i detta sammanhang (prop. 1985/86:10, s 49). Några ytterligare preciseringar finns inte i förarbetena till 2010 års lag.

Sammanfattningsvis får därmed vårdnadshavarens *rättsliga* ansvar för elevens skolgång anses vara mer begränsat än övriga aktörer som anges i 7 kap (jfr prop. 1985/86:10, s 91). I princip handlar det om rena underlåtenhetsfall, till exempel att resa bort med barnen på långa resor utan att ansöka om ledighet (jfr Riksrevisionen 2019, s 38). En annan sak är att det går att tala om en stark norm och en moralisk skyldighet att på olika sätt underlätta för sina barn att komma till skolan.

3.4 Utbildning och undervisning

Det offentliga, i form av hemkommun och huvudman, har med andra ord ett långtgående ansvar för elevernas skolgång. För att förstå den närmare innebörden av detta ansvar är det viktigt att ha klart för sig att skollagen skiljer mellan utbildning och undervisning (1 kap. 3 §). Obligatorisk närvaro i skolan är kanske framförallt förknippad med

att eleverna ska närvara vid undervisningen, det vill säga ”sådana målstyrda processer som under ledning av lärare eller förskollärare syftar till utveckling och lärande genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden” (1 kap. 2 §). Men skolplikten är mer omfattande än så. Skolplikten innebär att eleverna ska delta i den verksamhet som anordnas för att ge den avsedda *utbildningen*. Därmed är det främst begreppet utbildning som blir styrande för gränserna för skolplikten. Det är utbildning, inte bara undervisning, som man är ”pliktig” att genomgå och delta i. Men omvänt – och detta kan betonas i sammanhang där distansundervisning i grundskolan diskuteras – har vuxna en skyldighet att tillgodose barnets rätt till utbildning och inte bara hans eller hennes rätt till undervisning.

Legaldefinitionen av begreppet utbildning infördes genom den nya skollagen 2010 och justerades något 2023. Syftet med de senare ändringarna var framförallt att förtydliga skillnaden mellan utbildning, som får ha konfessionella inslag och undervisning, som ska vara fri från sådana moment (prop. 2021/22:157, s 29ff.). Man kan diskutera vad ändringarna tillför i sak: flera remissinstanser framförde att det alltså kvarstår svårigheter att skilja på utbildning och undervisning. Det viktigaste i detta sammanhang är att framhålla den principiella skillnaden mellan utbildning och undervisning, där undervisning är ett smalare begrepp som främst syftar till lärarledda processer – typiskt sett lektioner –, medan utbildning omfattar även andra aktiviteter som sker i och utanför skolan, till exempel raster, skolmåltider i matsalen, lägerskolor, utflykter eller olika former av praktik eller annan verksamhetsförlagd verksamhet (prop. 2021/22:157, s 108ff.).

3.5 Skolplikten som närvaroplikt

Utbildningsbegreppet är alltså centralt för förståelsen av vilka skyldigheter skolplikten för med sig – både för det offentliga och för eleven som fullgör denna plikt. Enligt huvudregeln fullgörs skolplikten genom att delta i utbildningen (jfr 7 kap. 17 § skollagen). Att delta innebär i detta sammanhang ett krav på att vara *fysiskt närvarande*. Detta är också anledningen till att man ibland talar om skolplikten som en närvaroplikt (SOU 2021:30, s 281; Ryffé 2019, s 347). Som Maria Arvidsson (2022) framhåller har den nya tekniken och kvardröjande effekter av coronapandemin i viss mån förändrat vår syn på hur närvaro och deltagande kan ske. Möten, undervisning och samtal människor emellan kan numera ske även digitalt. Ändå är huvudregeln i grundskolan fortfarande att undervisningen sker när eleverna

är fysiskt närvarande, vilket visar sig genom att förutsättningarna för att undervisning ska kunna ske på distans är strikt reglerade.

Möjligheten för en elev eller en vårdnadshavare att välja att fullgöra skolplikten på annat sätt, till exempel i hemmet, är sedan ändringar som gjordes i samband med införandet av skollagen mycket begränsade (Ryffé 2019, s 352). Enligt 24 kap. 23 § skollagen krävs för medgivande till detta, förutom att verksamheten framstår som ett fullgott alternativ till den utbildning som annars står barnet till buds och att behovet av insyn i verksamheten kan tillgodoses, dessutom att det finns *synnerliga* skäl. Den svenska utformningen av skolplikten skiljer sig från regleringen av den obligatoriska skolan i våra grannländer, däribland Finland, där läroplikt – med möjlighet till hemskolning – råder (SOU 2021:30, s 317ff.).

Om eleven har *giltiga skäl* för frånvaro upphör kravet på att delta i skolans verksamhet. Sådana skäl kan vara ledighet (se 7 kap. 18 §), befrielse (se 7 kap. 19 §) och sjukdom (jfr 7 kap. 17 § och 4 kap. 8 § skolförordningen 2011:185; prop. 2017/18:182, s 51ff.). Det har uppmärksamats att det kan vara svårt att skilja på giltig och ogiltig frånvaro eftersom frånvaro kan ha diffusa orsaker, såsom huvud- och magvärk. Frånvaro på grund av psykiska eller psykosociala orsaker kan också vara svårbedömd (jfr Skolverket 2021, s 106f.; SOU 2016:94, s 491).

Frågan om hur frånvaron ska bedömas får betydelse för under vilka förutsättningar kravet på deltagande och närvaro upphör och vilka rättsliga skyldigheter huvudmannen har gentemot eleven. Vid frånvaro på grund av längre sjukdom (giltiga skäl) finns, som tidigare nämnts, ingen skyldighet att delta i den vanliga undervisningen. Men skolplikten som sådan upphör inte –eleven omfattas alltså av skolplikt. Istället kan det bli aktuellt att fullgöra skolplikten i någon av de särskilda undervisningsformer som regleras i 24 kap. 16–22 §§ skollagen.

Vid sjukdom där eleven vårdas en längre tid på sjukhus eller annan institution ska eleven ges undervisning där (24 kap. 16–17 §§ skollagen). Om eleven istället vårdas i hemmet ska undervisning ske där eller på annan lämplig plats, och det är den huvudman som annars skulle ansvara för elevens utbildning som svarar för att så sker (24 kap. 20–22 § skollagen). Ett alternativ för dessa elever, liksom för elever med frånvaro på grund av psykiska eller psykosociala orsaker är dock, sedan 2020, distansundervisning (prop. 2019/20:127, s 142ff.). Särskilda förutsättningar gäller dock för att sådan undervisning ska kunna komma i fråga och regelverket är snårigt. Jag ska därför beskriva regleringen av distansundervisning lite närmare, men först ska

beröras vilka antaganden som gjorts om barnets bästa i förhållande till skolnärvaro i domstolarnas praxis.

4. Barnets bästa i förhållande till närvaro i skolan i domstolarnas praxis

Enligt skollagen ska barnets bästa beaktas i alla beslut som rör eleven, så även i beslut som rör skolpliktens fullgörande (prop. 2009/10:165, s 230). Utbildning anses vara en sådan, generell och grundläggande, rättighet som bör vägas in i bedömningen av vad som ska anses utgöra barnets bästa (SOU 2020:63, s 194).

Europadomstolen har i flera vägledande avgöranden gjort uttalanden om hur rätten till utbildning förhåller sig till statens reglering av skolplikten som en närvaroplikt och förbud mot hemundervisning. I dessa domar finns också intressanta uttalanden om hur domstolen ser på barnets bästa i förhållande till ett gemensamt och kollektivt lärande inom ramen för det offentliga utbildningssystemet.

I sammanhanget är det inledningsvis viktigt att betona att Europadomstolen framhållit att utredningen av barnets bästa framförallt är en uppgift för de nationella myndigheterna. Det är på den nivån som direkt kontakt med de berörda personerna kan ske, vilket är en fördel när barnets bästa ska bedömas (Neulinger & Shuruk mot Schweiz 2010, s 138). Domstolen har också förtydligat att domstolen inte har till uppgift att uttala sig om hur nationella domstolar och myndigheter *borde* ha bedömt frågan om barnets bästa. Domstolen bedömer istället som sin primära uppgift att granska hur kraven i europakonventionen efterlevts. De nationella myndigheternas bedömning av barnets bästa aktualiseras som ett led i huruvida rimliga avvägningar mellan olika intressen gjorts (A.M. m.fl. mot Ryssland 2019, s 53; Neulinger & Shuruk mot Schweiz 2010, s 138–139; Antonyuk mot Ryssland 2013, s 134).

Domstolen har också framhållit att hur staten organiserar sitt utbildningssystem (till exempel frågor om skolplikt och obligatorisk skola) i hög utsträckning anses ligga inom varje stats egen tolkningsmarginal (*margin of appreciation*) (Konrad mot Tyskland 2006, s 1; Wunderlich mot Tyskland 2019, s 50). Det är alltså inte oförenligt med rätten till utbildning enligt konventionen att ha en läroplikt som i det finska systemet.

Samtidigt innebär en utformning av skolplikten som en närvaroplikt, där hemundervisning är otillåtet, inte att någon ”negativ” rätt – förstådd som en frihet att välja hur utbildningen ska utformas – till utbildning åsidosätts. Detta slog Europadomstolen fast i det ofta citerade målet

Konrad mot Tyskland (2006). Den i målet aktuella familjen hade ansökt om hemundervisning på grund av religiösa skäl. Ansökan hade avslagits, med motiveringen att skolan utöver kunskapsinhämtande också har en viktig roll för barnets integration i, och kontakt med, samhället. Europadomstolen ansåg att den inskränkning av religionsfriheten (art. 9), som beslutet innebar, fick anses nödvändig i ett demokratiskt samhälle och alltså tillåten. Liknande slutsatser drogs i målet B.N. och S.N. mot Sverige, som rörde ett svensk par som ville hemskola sina åtta barn (1993).

I ett senare fall från Europadomstolen, Wunderlich mot Tyskland (2019), där inte religiösa skäl utan andra mer politiska övertygelser legat till grund för önskan att hemundervisa, inte bara följer domstolen den väg som valdes i Konrad mot Tyskland och B.N. mot Sverige, utan det görs dessutom uttalanden som ytterligare förstärker och betonar tidigare ställningstaganden. Fallet handlade om ett föräldrapar som var emot det statliga skolsystemet och istället hemskolade sina fyra barn. De tyska myndigheterna försökte först genom böter och andra administrativa förfaranden tvinga fram en skolgång för barnen i den allmänna skolan, men utan resultat. Den bristande skolgången i förening med misstankar om andra missförhållanden gjorde att barnen sedermera omhändertogs. Huvudfrågan i målet rörde huruvida omhändertagandet var förenligt med art. 8 Europakonventionen (rätten till privat- och familjeliv), men domstolen gjorde i avgörandet viktiga uttalanden i frågan om rätten till utbildning, hemundervisning och barnets bästa.

Domstolen konstaterade att bedömningen av huruvida omhändertagandet av barnen var en godtagbar inskränkning av art. 8, måste göras genom en avvägning mellan å ena sidan föräldrarnas intressen och å andra sidan barnets intressen. En sådan intresseavvägning måste särskilt beakta vad som är barnets bästa. Beroende på omständigheterna, kan intresset av att tillgodose barnets bästa komma att övertrumfa intresset av att tillgodose föräldrarnas rätt till privat- och familjeliv (Wunderlich mot Tyskland 2019, s 46).

Domstolen konstaterade därefter att syftet med omhändertagandet av barnen, det vill säga att upprätthålla skolnärvaro och på så sätt motverka social isolering och tillförsäkra att barnen integrerades i samhället, var rimliga. Domstolen menade att den tyska staten genom sin utformning av skolplikten som en närvaroplikt och förbudet mot hemundervisning velat tillförsäkra att barn integreras i samhället och att parallella samhällen undviks. Motiv och överväganden som ansågs ligga väl i linje med domstolens praxis om vikten av ett pluralistiskt och demokratiskt samhälle. Mot bakgrund av den information de tyska myndigheterna hade, var det också rimligt att befara att barnen

riskerade att fara illa genom att inte gå i skolan och istället hållas i en ”symbiotisk” familjerelation. Sammantaget, menade domstolen, hade de tyska myndigheterna i sina åtgärder gjort en rimlig avvägning mellan barnets bästa och respekten för föräldrarnas rätt till privat- och familjeliv (Wunderlich mot Tyskland 2019, s 48–51).

Tendensen att värna det kollektiva lärandet syns också tydligt i rättsfallet Osmanoglu och Kocabaş mot Schweiz (2017) som rörde ett föräldrapar som hade klagat på att deras barn inte medgetts undantag från simundervisningen. Domstolen bemötte klagandenas argument om att deras döttrar deltog i privata simlektioner, med att det som var viktigt för barnen inte bara var att utöva fysisk aktivitet eller att lära sig att simma – legitima mål i sig själva – utan framför allt att lära sig tillsammans med andra och delta i kollektiva aktiviteter (Osmanoglu & Kocabaş mot Schweiz 2017, s 100). Domstolen pekade också på att undantag för barn vars föräldrar har tillräckliga ekonomiska resurser att erbjuda dem privata lektioner skulle kunna skapa omotiverade skillnader, där barns simundervisning blir avhängig föräldrarnas ekonomiska förutsättningar.

Angående avgöranden rörande svensk lagstiftning ska HFD 2013 ref. 49 nämnas, där domstolen förtydligade att de skärpningar som infördes i 2010 års skollag av möjligheten att bedriva hemundervisning, innebär att det saknas möjligheter att få hemskola sina barn av religiösa eller sociala skäl. Kommunerna har därför en långtgående skyldighet att organisera skolan på ett sådant sätt att alla barn kan delta i undervisningen. HFD resonerade också om skolgångens betydelse som social träning. I denna del refererade domstolen till äldre praxis och konstaterade att en relevant omständighet är elevens ålder, eftersom behovet av social träning kan antas bli större allteftersom barnet blir äldre. Några särskilda överväganden om barnets bästa gjordes inte av domstolen.

HFD har också i ett nyare avgörande gett uttryck för att skolplikten ska ses som en skyddsfaktor för barn. I HFD 2024 ref. 5 som rörde ett barn som isolerat sig från både familj och skola, ansåg HFD att förutsättningarna för tvångsvård enligt lag om vård av unga (1990:52) (förkortad LVU) var uppfyllda. HFD menade att det faktum att barnet tillbringar i princip all sin tid i hemmet och missköter sin skolgång ”normalt sett” inte anses vara sådant socialt nedbrytande beteende som utgör grund för att besluta om LVU. I detta fall ansåg domstolen däremot att barnets ”närmast totala avskärmande från familjen och samhället i övrigt” var en sådan kraftig avvikelse från samhällets grundläggande normer att tvångsvård var berättigad.

Domstolarnas praxis ger uttryck för att en stark norm om närvaro och deltagande i samtliga moment i skolan är en rimlig

avvägning mellan enskilda och kollektiva intressen. Samtidigt ska barnets bästa bedömas i varje enskilt fall (se ovan under rubrik 2) och Europadomstolen framhåller i konsekvens med detta att den inte ger sig in i den individuella bedömningen utan tar del av den som konventionsstaten redan gjort. Domstolens praxis är en illustration över komplexiteten i begreppet barnets bästa. Det formeras i dialog mellan å ena sidan barnets individuella omständigheter och å andra sidan den kulturella kontexten som barnet befinner sig i och de normer som råder där.

5. Distansundervisning som åtgärd vid frånvaro på grund av psykisk eller social problematik

5.1 Om eleven inte vill komma till skolan kan skolan komma till eleven – eller?

Trots regler om rätten till utbildning och skolplikt finns det en växande grupp elever som på grund av frånvaro från skolan inte får en fullständig utbildning (se ovan under rubrik 1). En potentiell målgrupp för bestämmelserna om distansundervisning, som trädde i kraft under 2020, är just elever med omfattande eller långvarig frånvaro (prop. 2019/20:127, s 77). Särskilda, i lagen preciserade, förutsättningar gäller för att distansundervisning ska bli aktuell (3 kap. 11 a § och 22 kap. 2-6 och 9-12 §§ skollagen). Detta gäller också i förhållande till villkor för att som huvudman få anordna sådan undervisning. Distansundervisning får enligt 22 kap. 9 § skollagen endast utföras av en huvudman inom skolväsendet som efter ansökan till Skolinspektionen har godkänts som utförare av utbildning där distansundervisning används. För att godkännande ska lämnas ska det krävas att huvudmannen har förutsättningar att utföra distansundervisning av god kvalitet och att det kan antas att det kommer att finnas ett tillräckligt elevunderlag för att driva en stabil verksamhet. Godkännandet ska avse viss utbildning vid en viss skolenhet. En ansökan om godkännande måste ha gjorts senast den 31 januari kalenderåret innan utbildningen ska starta, se 5 b kap. 3 § skolförordningen. Här ska också betonas att fullständig distansundervisning inte medges - enligt 22 kap. 11 § ska distansläraren ha ”regelbunden direktkontakt med eleven när distansundervisning används.

Det finns med andra ord vissa trösklar att komma över för att som skola få tillstånd att bedriva distansundervisning, något som givetvis påverkar hur många elever som kan komma i fråga för sådan undervisning. Likvärdighetsaspekter är uppenbara här; tillgången till

distansundervisning kan skilja sig åt mellan olika skolor och därmed skapa (omotiverade) skillnader i elevers möjligheter att ta del av denna typ av stöd. I praktiken har det visat sig vara svårt att få tillstånd att bedriva distansundervisning. Vid kontakt med Skolinspektionen uppger myndigheten att endast en skola (som dessutom är en gymnasieskola och inte en grundskola) har fått tillstånd enligt 22 kap. 9 § skollagen (Skolinspektionen 2023). Lagens begränsningar har också kritiserats i skarpa ordalag från huvudmannahåll (Dagens samhälle 2022).

Men även om skolan skulle få tillstånd att bedriva distansundervisning är det viktigt att poängtera att det då inte handlar om ett valfritt alternativ för eleven eller dess vårdnadshavare. Distansundervisning är enligt de nya bestämmelserna en form av särskilt stöd (3 kap. skollagen) och ska få användas för en elev som inte kan delta i närundervisning på grund av en dokumenterad medicinsk, psykisk eller social problematik (22 kap. 5 § skollagen). Med dokumenterad avses enligt förarbetena till bestämmelsen att problematiken på något sätt ska vara nedtecknad, till exempel i ett intyg från läkare, psykolog eller socionom. Det är dock inte nödvändigt att eleven har fått någon särskild diagnos fastställd. Dokumentationen kan också vara en utredning som har gjorts av annan personal inom elevhälsa eller socialtjänst (prop. 2019/20:127, s 234).

Det har uppmärksammats att det grundläggande rekvisitet i bestämmelsen, psykisk eller fysisk problematik, kan problematiseras. En grundläggande fråga är: Problematiskt för vem? För eleven, vårdnadshavaren eller för samhället, eller för samtliga? Problemformuleringen avseende skolfrånvaro är inte given en gång för alla, utan följer en viss diskurs (Arvidsson 2022). Vad som uppfattas som problematiskt, sjukt eller onormalt formeras i någon mån i samspel med samhället (Johannisson 1988).

I förarbetena betonas att en fysisk eller intellektuell funktionsnedsättning inte utgör ett skäl till att få distansundervisning. Däremot kan funktionsnedsättningen leda till sådana medicinska eller psykiska problem att en elev är förhindrad att delta i den ordinarie undervisningen i skolan (prop. 2019/20:127, s 235). Det är tydligt att man i förarbetena ser framför sig att det är en *viss*, kvalificerad problematik som möjliggör distansundervisning, men det är inte tydligt vad som kan falla in under detta begrepp.

En förutsättning för att distansundervisning ska få användas som särskilt stöd är också att alla de möjligheter till särskilt stöd som regleras i 3 kap. skollagen, till exempel undervisning enskilt eller i särskild undervisningsgrupp och anpassad studiegång, är uttömda eller bedömts olämpliga. Distansundervisning får vidare bara användas som särskilt stöd om elevens vårdnadshavare medger detta. Det

är främst mellan- och högstadiel elever som kan bli aktuella för att få distansundervisning. För lågstadiel elever krävs det nämligen synnerliga skäl för att sådan undervisning ska kunna ges (22 kap. 5 § skollagen).

Det främsta motivet för att införa möjligheten till distansundervisning för en elev med omfattande frånvaro är enligt förarbetena den kompensation sådan undervisning möjliggör – det blir alltså ett sätt för eleven att få sin rätt till utbildning tillgodosedd i brist på reguljär skolgång. Samtidigt anges distansundervisning kunna användas i syfte att få tillbaka en elev med omfattande frånvaro till skolan (prop. 2019/20:127, s 235). Dessa två syften som distansundervisning kan fylla behöver inte vara oförenliga. Det är ändå lätt att se att det kan bli en svår uppgift att kombinera en fungerande distansundervisning med att fokusera på att få eleven tillbaka till skolan.

En svårighet när det gäller tillämpningen av bestämmelserna, som också påtalades av flera remissinstanser i lagstiftningsärendet, är att det kan vara svårt att avgöra när förutsättningen att eleven *inte kan* delta i närundervisning är uppfylld. Detta vållar inte några bekymmer i de uppenbara fallen, som när en elev på grund av svår somatisk sjukdom eller läkarbesök inte kan komma till skolan. I många andra fall, framförallt de som avser elever med psykiatrisk eller psykosocial problematik är det hela mer komplicerat. Om eleven vägrar att gå till skolan innebär det att eleven inte kan ta emot ordinarie undervisning, men det lämnas öppet under vilka förutsättningar skolvägran är ett skäl för distansundervisning.

5.2 Att främja allsidiga kontakter och social gemenskap på distans

Som framgått ovan finns det en skillnad mellan utbildning och undervisning i skollagstiftningen. Eleven har rätt till, men också en skyldighet att genomgå, en likvärdig utbildning – att endast erhålla undervisning är inte tillräckligt. Man skulle, givet denna distinktion, kunna dra slutsatsen att *distansundervisning* aldrig kan ersätta den rätt till *utbildning* som skollagen föreskriver. Men det visar sig att enligt motiven till bestämmelserna om distansundervisning ska sådan, trots ordalydelsen, kunna likställas även med det bredare begreppet utbildning. Distansundervisning visar sig således i praktiken kunna skifta form till distansutbildning: Enligt förarbetena (gäller) ”alla bestämmelser i skollagen (...) vid distansundervisning, såvida inte det tydligt framgår av bestämmelsernas ordalydelse eller av sammanhanget att de inte gäller för utbildning där distansundervisning används, distansundervisning uttryckligen har undantagits från tillämpning eller det

finns avvikande bestämmelser som tar sikte på just sådan utbildning” (prop. 2019/20:127, s 115).

Uttalandena i förarbetena till lagstiftningen lämnar en del övrigt att önska vad gäller tydlighet. Hur ska man vid distansundervisning för en skolpliktig elev till exempel se på alla de bestämmelser i skollagen som inte handlar om undervisning i rena sakkunskaper, utan som rör fostran och social gemenskap? Enligt 10 kap. 2 § tredje stycket skollagen ska utbildningen i grundskolan främja allsidiga kontakter och social gemenskap och ge en god grund för ett aktivt deltagande i samhällslivet. Detta gäller, av förarbetsuttalandena som refererats i ovan stycke att döma, även distansundervisning. Här framträder ett vägval i synen på vad utbildning kan och bör vara. Och en avgörande fråga inställer sig; är distansundervisning förenligt med elevens rätt till utbildning?

6. Slutsatser

I den här artikeln har det framgått att regleringen av distansundervisning innehåller motsättningar, där man inte i tillräcklig utsträckning adresserat det faktum att den rätt som barnet har – och som rektor ska försöka tillgodose – är en rätt till utbildning och inte till undervisning. Lagstiftningen behandlar istället rätten till utbildning med en påfallande slapphet och det saknas överväganden om hur denna rättighet ska tillgodoses vid distansundervisning. Den ”regelbundna direktkontakt” som reglerna föreskriver att eleven ska ha med sin lärare kan knappast anses tillräckligt. Lösningar kan mycket väl tänkas, till exempel sociala arrangemang utanför skolan, men dessa är antagligen resurskrävande både i ekonomiska och personella termer. Rektor lämnas därmed med ett närmast omöjligt uppdrag att tillgodose elevens rätt till utbildning när distansundervisning beslutats.

Artikeln visar också hur domstolarna i sina bedömningar stödjer en grundläggande norm om att det är till barnets bästa att gå i skolan och lära med andra. Europadomstolen gör en tydlig koppling mellan den statligt reglerade skolan med upprätthållandet av värden som är centrala i en demokrati. Avvikelser från denna norm är möjlig – med hänsyn till barnets bästa – men kräver andra typer av överväganden än rättsliga sådana.

Regelverket om rätten till utbildning, skolplikt och distansundervisning ska tillämpas av rektor, som i varje enskilt fall förutsätts göra avvägningar som tillgodoser barnets bästa. I en situation där eleven isolerar sig i hemmet är det angeläget att eleven fortsätter ha kontakt med skolan och får den undervisning som är möjlig att ge. Som

framgått tidigare har individuell anpassning och flexibilitet visat sig vara viktiga faktorer för att motverka ökad skolfrånvaro (Sundelin m. fl. 2023).

Samtidigt är en allmän skola och utbildning för alla – såsom Europadomstolen framhåller – en central del i ett demokratiskt samhälle. Normen att barnets bästa är att gå i skolan och lära tillsammans med andra är på så vis något att värna om. Det finns också stöd för att det är just aspekter av skolan som är mer direkt kopplade till just undervisningen – särskilt bedömningar och betyg, som skapar mest stress och ohälsa hos elever (Högberg m.fl. 2021).

Distansundervisning ställer också nya typer av krav på att eleven kan disciplinera och styra sig själv – det gäller att kunna motstå de distraktioner som finns i hemmet (Kreitz-Sandberg m.fl. 2022). I en situation där eleven inte vill gå till skolan, på grund av sociala skäl eller för att han eller hon utsatts för kränkningar där, ska olika parametrar – till exempel risken för att eleven lämnas ensam med den stress som skolan bevisligen kan innebära – vägas mot varandra i bestämmandet av barnets bästa. Mer kunskap behövs om konsekvenser av distansundervisning som stödåtgärd, både på kort och på lång sikt, för att kunna stödja rektor i dessa bedömningar.

Sammantaget framträder en bild av en lagstiftning som inte är konsekvent och där det saknas vägledning för hur den ska tillämpas i det enskilda fallet för att undvika rättsliga konflikter. Rektor måste därför ha kunskap om den rättsliga regleringen, men också kunna granska den kritiskt. Rektor måste också kunna identifiera och hantera var juridiken slutar och de etiska och pedagogiska perspektiven börjar. Beslut om distansundervisning aktualiserar på så vis mötet mellan juridik, etik och pedagogisk praktik – ett möte mellan normer, förutsägbarhet och likhet å ena sidan och individuell anpassning, flexibilitet och yrkeskunnande å andra sidan.

Som framgått är bestämmelserna om distansundervisning som stödåtgärd sällan utnyttjade, eftersom inga skolor i nuläget har tillstånd att bedriva sådan undervisning. Att det ser ut så är intressant i sig och kan analyseras vidare. Själva lagstiftningen finns dock på plats och det finns förutsättningar för att fler skolor i framtiden kan komma att använda sig av distansundervisning. Det föranleder behovet av en bredare diskussion, på en mer övergripande nivå, om vad utbildning ska och bör vara och vilka antaganden vi gör om barnets bästa i förhållande till utbildning och skola.

Författaren riktar ett varmt tack till de anonyma granskarna för konstruktiva kommentarer på tidigare version av texten.

Referenser

- Arvidsson, Maria & Vesterberg, Viktor (2020): En ojämlig skolplikt? Problematisering av skolfrånvaro i en decentraliserad skola. *Utbildning & Demokrati – tidskrift för didaktik och utbildningspolitik*, 29 (1), 7–24.
- Arvidsson, Maria (2022): Att delta utan att närvara Skolplikt i förändring. *Utbildning & Demokrati – tidskrift för didaktik och utbildningspolitik* 31(2), 51–74.
- Axberger, Hans-Gunnar (2018): Rättigheter del I av II. *Svensk Juristtidning* 2018, 759–786.
- Barrett, Damon (2018): *Drugs and the Convention on the Rights of the Child: Fragmentation, contention and structural bias*. Doktorsavhandling. Stockholm: Stockholms universitet.
- Bull, Thomas & Sterzel, Fredrik (2019): *Regeringsformen: En kommentar*. 4 uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Dagens samhälle (2022): Inga skolor får distansundervisa hemmasittare. <https://www.dagenssamhalle.se/samhalle-och-valfard/skola/inga-skolor-far-distansundervisa-hemmasittare/>, hämtad den 9 juni 2023.
- Enkvist, Victoria (2020): Tolkning och tillämpning av mänskliga rättigheter. I Patrik Bremdal & Johanna Ohlsson, red: *Mänskliga rättigheter i teori och praktik: Från idé till förvaltning*, s 123–141. Lund: Studentlitteratur.
- Ekstrand, Britten (2020): *Skolnärvarofrågan – vad säger forskningen?* Osby: Perséfone Förlag.
- Europadomstolens dom den 7 december 1976, i mål Kjeldsen, Busk Madsen och Pedersen mot Danmark (5095/71).
- Europadomstolens dom den 29 juni 2007, i mål Folgerø m.fl. mot Norge (15472/02).
- Europadomstolens dom den 30 juni 1993 i mål B.N. and S.N. mot Sverige (17678/91).
- Europadomstolens dom den 11 september 2006, i mål Konrad mot Tyskland, (35504/03).
- Europadomstolens dom den 15 juni 2010, i mål Grzelak mot Polen (7710/02).
- Europadomstolens dom den 6 juli 2010 i mål Neulinger and Shuruk v. Switzerland (41615/07).

- Europadomstolens dom den 1 augusti 2013 i mål Antonyuk v. Ryssland (47721/10).
- Europadomstolens dom den 10 januari 2017 i mål Osmanoglu och Kocabaş mot Schweiz (29086/12).
- Europadomstolens dom den 10 januari 2019, i mål Wunderlich mot Tyskland (18925/15).
- Europadomstolens dom den 6 juli 2019 i mål A.M. och andra v. Ryssland (47220/19).
- Fenton-Glynn, Claire (2021): *Children and the European Court of Human Rights*. Oxford: Oxford University Press.
- Folkhälsomyndigheten (2023): *Skolbarns hälsovanor i Sverige 2021/22. Nationella resultat*.
- Grahn-Farley, Maria (2019): *Barnkonventionen: en kommentar*. Lund: Studentlitteratur.
- Gunnarsson, Åsa; Svensson, Eva-Maria; Käll, Jannice & Svedberg, Wanna (2018): *Genusrättsvetenskap*. 2 uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Gustafsson, Kristian (2022): *Barnets bästa vid utmätning och exekutiv försäljning av bostäder i svensk utsökningsrätt*. Doktorsavhandling. Lund: Lunds universitet.
- Heuman, Lars (2020): Värdet av en stabil praxis och behovet av en omläggning av praxis. En studie av HD:s och HFD:s plenifall. *Svensk Juristtidning* 2020, 453–512.
- Holzscheiter, Anna; Josefsson, Jonathan & Sandin, Bengt (2019): Child rights governance: An introduction. *Childhood*, 26(3), 271–288.
- Högsta förvaltningsdomstolens dom den 1 juli 2013 i mål 6107-12 (HFD 2013 ref. 49).
- Högsta förvaltningsrättens dom den 18 januari 2024 i mål 1621-23. (HFD 2024 ref. 5).
- Johannisson, Karin (1988): Sjukdom som institution: Kultursjukdomar kring sekelskiftet 1900. I Gunnar Broberg, Gunnar Eriksson, Karin Johannisson & Tore Frängsmyr, red: *Kunskapens trädgårdar: Om institutioner och institutionaliseringar i vetenskapen och livet*, s 153–177. Stockholm: Atlantis.
- Kleineman, Jan (2018): Rättsdogmatisk metod. I Maria Nääv & Mauro Zamboni, red: *Juridisk metodlära*, 2 uppl., s 21–46. Lund: Studentlitteratur.
- Kreitz-Sandberg, Susanne; Ringer, Noam & Fredriksson, Ulf (2022): We have our lessons in Teams. Strategies chosen in Swedish schools during the COVID-19 pandemic and

- consequences for students in upper secondary education. I *Tertium comparationis* 28(2022) 3, 250–273.
- Lavin, Rune (1990): Om förvaltningsrättslig forskning. En replik. *Förvaltningsrättslig tidskrift* (3)1990, 71–74.
- Lerwall, Lotta (2018): Skolplikt och rätt till utbildning. I Lotta Lerwall & Sverker Scheutz, red: *Skoljuridik och myndighetsutövning: Några rättsvetenskapliga uppsatser om skolan*, s 53–91. Uppsala: Iustus.
- Prop. 1985/86:10 *Om ny skollag m.m.*
- Prop. 1993/94:117 *Inkorporering av Europakonventionen och andra fri och rättighetsfrågor.*
- Prop. 2005/06:99 *Nya vårdnadsregler.*
- Prop. 2009/10:165 *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet.*
- Prop. 2017/18:182 *Samling för skolan.*
- Prop. 2019/20:127 *Fjärrundervisning, distansundervisning och vissa frågor om entreprenad.*
- Prop. 2021/22:157 *Tydligare krav på fristående förskolor, skolor och fritidshem med konfessionell inriktning*
- Refors Legge, Maria (2021): *Skolans skyldighet att förhindra kränkande behandling av elever: En rättsvetenskaplig studie.* Doktorsavhandling. Stockholm: Stockholms universitet.
- Riksrevisionen (2019): *Undantag från skolplikten – regler, tillämpning och tillsyn.* RiR 2019:37.
- Rosén, Maria (2023): *Juridifiering som demokratiseringsprocess? Fallet likabehandling i svensk skola.* Doktorsavhandling. Uppsala: Uppsala universitet.
- Ryffé, David (2019): *Omöjligt uppdrag: Om rättslig styrning och normkollisioner i skolans kompensatoriska uppdrag.* Doktorsavhandling, Göteborg: Göteborgs universitet.
- Samuelsson, Joel (2019): *Rättsvetenskapens vetenskaplighet.* I Joel Samuelsson & Leila Zackariasson, red: *Vänbok till Lena Olsen*, s 189–226. Uppsala: Iustus.
- Sandgren, Claes (2006): *Är rättsdogmatiken dogmatisk?, Tidsskrift for Rettsvitenskap*, TfR, 118(4–5), 648–656.
- Skolverket (2021): *Nationell kartläggning av elevfrånvaro*, Rapport 2021:10, dnr 2019:1103.
- Skolinspektionen (2023): *Personlig e-post korrespondens med tillståndsenheten.*
- SOU (2016:94): *Att vända frånvaro till närvaro: En utredning om problematisk elevfrånvaro. Saknad! Uppmärksamma elevers frånvaro och agera.* Stockholm: Wolters Kluwer.

- SOU (2017:44): *Utredningen om bättre möjligheter till fjärrundervisning och undervisning på entreprenad. Entreprenad, fjärrundervisning och distansundervisning.* Stockholm: Wolters Kluwer.
- SOU (2020:63): *Barnkonventionen och svensk rätt.* Stockholm: Wolters Kluwer.
- SOU (2021:30): *Kampen om tiden – mer tid för lärande.* Stockholm: Wolters Kluwer.
- Sundelin, Åsa; Lindgren, Joakim & Lundahl, Lisbeth (2023): Young people's stories of school failure and remedial trajectories – Clues to prevention of school absenteeism and early school leaving, *European Education* 55(3–4), 202–215
- Thorburn Stern, Rebecca (2019): Much ado about nothing? The road to the incorporation of the UN convention on the rights of the child in Sweden. *The International Journal of Children's Rights* 2, 266–305.
- Tobin, John (2019): *The UN convention on the rights of the child A commentary.* Oxford: Oxford University Press.
- Åhman, Karin (2020): Europadomstolens principer. I Lena Marcusson, red: *Offentlighetsliga principer*, 4 uppl., s 23–50. Uppsala: Iustus.
- Åström, Karin (2021): Inkorporering av barnkonventionen. I Victoria Enkvist & Sverker Scheutz, red: *Barnkonventionen och skolan*, s 3–40. Uppsala: Iustus.

Copyright Lundberg 2024. This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.